

مدیریت ورزشی _ تابستان ۱۳۹۸
دوره ۱۱، شماره ۲ ص: ۲۱۷ - ۱۹۵
تاریخ دریافت: ۹۵ / ۰۹ / ۰۱
تاریخ پذیرش: ۹۶ / ۰۳ / ۳۱

طراحی الگوی عوامل مؤثر بر توسعه ورزش دانشگاهی ایران

فریدون منافی^{۱*} - رحیم رمضان‌نژاد^۲ - حمیدرضا گوهر رستمی^۳ - مجید پورکیانی^۴ -

صلاح دستوم^۵

۱. دکتری تخصصی مدیریت ورزشی، اداره کل تربیت بدنی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، تهران، ایران. ۲. استاد مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه گیلان، رشت، ایران. ۳. استادیار مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه گیلان، رشت، ایران. ۴. استادیار مدیریت ورزشی، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران. ۵. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

چکیده

هدف از این پژوهش، تحلیل و مدلسازی عوامل و متغیرهای اثرگذار بر توسعه ورزش دانشگاه‌های دولتی ایران بود. روش تحقیق از نوع پیمایشی-همبستگی بود. جامعه آماری را تمامی استادان تربیت بدنی، مدیران و کارشناسان حوزه ورزش دانشگاهی (دولتی) تشکیل می‌دادند. نمونه آماری به تعداد قابل کفایت جهت مدلسازی معادلات ساختاری به صورت هدفمند و در دسترس انتخاب شد ($n=328$). ابزار پژوهش شامل مطالعه کتابخانه‌ای، مصاحبه (نیمه‌هدایت‌شده) و پرسشنامه محقق‌ساخته (۱۱۲ گویه) بود. روایی محتوایی پرسشنامه توسط ۱۷ متخصص دانشگاهی؛ و پایایی و روایی سازه آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ و شاخص‌های برازش مدلسازی تأیید شد. از آزمون‌های کولموگوروف-اسمیرنوف و فریدمن (SPSS20)؛ و مدلسازی معادلات ساختاری (Amos20) به منظور تجزیه و تحلیل یافته‌ها استفاده شد. تحلیل مسیر نشان داد که عوامل محیطی به ترتیب ضرایب اثر بر مدیریت توسعه ورزش (۰/۹۱)، منابع توسعه عوامل فردی (۰/۷۷)، (۰/۶۲) و مشارکت ورزشی (۰/۰۷) اثر مثبت و معناداری داشت. همچنین مدیریت توسعه ورزش به ترتیب ضرایب اثر بر مشارکت ورزشی (۰/۹۵)، عوامل فردی (۰/۷۳) و منابع توسعه (۰/۳۷) دارای اثر مثبت و معناداری بود. به نظر می‌رسد در فراگرد توسعه ورزش دانشگاهی، محیط توسعه دارای نقش پیشایندهی و اثرگذار اصلی است که بر فرایندهای مدیریت توسعه، منابع توسعه و عوامل فردی تأثیر دارند و پیامد آنها نیز رشد مشارکت ورزشی دانشجویان است.

واژه‌های کلیدی

توسعه ورزش، مشارکت ورزشی، مدل توسعه، ورزش دانشگاهی، ورزش دانشجویی.

مقدمه

ورزش دانشگاهی، بخش مهمی از حوزه ورزش تربیتی و پرورشی محسوب می‌شود که اهداف اصلی آن، فراهم آوردن زمینه‌های لازم و فرصت‌های مناسب برای دانشجویان به منظور دستیابی به فضای تفریحی و رقابتی سالم، پویا و بانشاط است (۱). دوره‌های تحصیلی در مدارس و دانشگاه‌ها، دوره شکل‌گیری دانش‌ها، نگرش‌ها و رفتارها یا عملکردهای مرتبط با سلامتی است و باید همواره به‌گونه‌ای عمل کرد که از شیوه زندگی سالم و عوامل مؤثر بر آن حمایت شود (۹). مشارکت ورزشی دانشجویان، لذت و جذابیت متعاقب آن موجب پیشگیری از انحرافات اجتماعی، رفتارهای ناپه‌نجان و تفریحات ناسالم در آنان می‌شود (۳۲). علاوه بر این، دانشگاه‌ها وظیفه تأمین و تربیت نیروی انسانی متخصص، ماهر و سالم را دارند و ورزش دانشگاهی می‌تواند نقش مهمی در غنی‌سازی تحصیلی دانشجویان و دیگر منابع انسانی دانشگاه‌ها داشته باشد (۷). بنابراین، توسعه ورزش دانشگاهی باید جزو اهداف اصلی وزارت آموزش و پرورش و هم‌وزارت علوم باشد.

رشد روزافزون جمعیت دانشجویی به‌واسطه گسترش آموزش عالی در سال‌های اخیر از یک طرف و کمبود امکانات و فضاهای ورزشی و ضعف ساختاری ورزش در دانشگاه‌ها از طرف دیگر، ارائه مناسب خدمات ورزشی به دانشجویان و برگزاری رویدادها و برنامه‌های ورزشی در محیط‌های دانشگاهی را با مشکل اساسی مواجه کرده است (۸). از این‌رو، ورزش دانشگاهی مانند سایر بخش‌های ورزش پرورشی و همگانی نیازمند توسعه است و در توسعه نیز باید به ابعاد بسیاری توجه شود. توسعه ورزش را مشتمل بر ساختارها، سیستم‌ها، فرصت‌ها و فرایندهایی می‌دانند که افراد را قادر می‌سازد در ورزش و تفریحات شرکت کنند و عملکرد خود را تا سطح دلخواه ارتقا دهند (۵). در سند توسعه ورزش پرورشی طرح جامع توسعه ورزش کشور (۱۳۸۲) نیز محورهای مختلفی برای توسعه ورزش در نظر گرفته شده است که مؤلفه‌های ورزش، منابع مالی، نیروی انسانی، فرهنگ، محیط حقوقی، علم ورزش، سازمان‌های ورزشی، تأسیسات و تجهیزات را در برمی‌گیرد (۱۱).

ساختار ورزش دانشگاهی مشابه ساختار کلی نظام توسعه ورزش کشور بوده و دارای ابعاد تربیتی (واحد تربیت بدنی عمومی و ...)، همگانی (فوق‌برنامه و ...) و قهرمانی (المپیادهای ورزشی و ...) است (۶). در سطح کلان و خرد عوامل زیادی بر توسعه ورزش دانشجویان تأثیر دارند. بنابراین، رشد و توسعه در همه بخش‌های ورزش دانشگاهی از طریق برنامه‌ریزی صحیح، منابع مالی و امکانات؛ و در سایه ایجاد ساختار سازمانی منظم و متناسب و بهره‌گیری از نیروهای متخصص و مجرب امکان‌پذیر است (۷). کمیت،

کیفیت و توزیع این منابع و امکانات تأثیر مستقیمی بر رشد یا کاهش سرانه‌های توسعه ورزش در دانشگاه‌ها دارد (۲۹). سازمان‌های ورزش دانشگاهی کشور باید بر آن باشد تا متناسب با شرایط و مقتضیات جدید و با بهره‌گیری از تجارب و نظریات متخصصان ورزش به‌ویژه در حوزه ورزش دانشگاهی، برنامه‌ها و الگوهای جدیدی را به‌منظور ارائه خدمات و برگزاری رویدادهای ورزشی طراحی و به مرحله اجرا گذارد (۸).

توسعه ورزش دانشگاهی تابع سیاست‌گذاری و برنامه‌های مربوط با سازمان‌های ورزش دانشگاهی است. مهم‌ترین سازمان ورزش بین‌دانشگاهی در جهان، فدراسیون بین‌المللی ورزش دانشگاهی یا فیزو است (۲۲). از عمده اهداف فیزو می‌توان به گسترش شهرت، توسعه فدراسیون‌های ملی ورزش دانشجویی موجود در کشورهای مختلف و حمایت از آنها در رابطه‌شان با یکدیگر، راه‌اندازی کمیسیون مطالعات به‌منظور تقویت روابط موجود بین دانشگاه‌ها و حرکت‌های ورزشی دانشجویان اشاره کرد (۲۷). فدراسیون ملی ورزش دانشگاهی به‌عنوان تنها فدراسیون ورزش دانشگاهی و نماینده فیزو در ایران توسعه ورزش دانشگاهی در ابعاد داخلی و جهانی را در دستور کار دارد (۱). برنامه‌ریزی فعالیت‌های ورزشی در دانشگاه‌ها از طریق اداره تربیت بدنی و فوق‌برنامه هر دانشگاه انجام می‌گیرد. اداره کل تربیت بدنی سازمان امور دانشجویان وزارت علوم، سازمان اصلی توسعه ورزش دانشگاهی در ایران محسوب می‌شود که سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازماندهی و نظارت بر فعالیت‌های ورزشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور را عهده‌دار است (۱). ادارات تربیت بدنی دانشگاه‌ها از نظر ساختار سازمانی در بیشتر دانشگاه‌ها زیر نظر معاونت دانشجویی و فرهنگی فعالیت می‌کنند و در بعضی دانشگاه‌ها به‌صورت اداره کل هستند (۸). برنامه‌های کلان و خرد توسعه ورزش دانشگاهی براساس تقسیم‌کار، تفویض اختیار و تخصیص منابع بین این سازمان‌های مذکور تدوین، اجرا و ارزیابی می‌شوند.

مرور روند توسعه ورزش دانشگاهی کشور نشان می‌دهد ورزش دانشجویی متأثر از اوضاع کشور تا قبل از سال ۱۳۷۰ فعالیت چشمگیری نداشت. در دوران قبل از انقلاب نیز به‌دلیل نداشتن سازمان و تشکیلات رسمی و مسئول، دارای فعالیت‌های پراکنده بود. بعد از انقلاب فرهنگی (۱۳۶۲)، ورزش دانشجویی در قالب یکی از فعالیت‌های اداره کل دانشجویان داخل آغاز به کار کرد. اولین مسابقات دوومیدانی دانشگاه‌ها در دانشگاه شهید چمران اهواز در دوران جنگ برگزار شد. در سال ۱۳۷۰ نیز اولین جشنواره ورزشی دختران در دانشگاه شهید باهنر کرمان برگزار شد. همزمان با این روند مدیریت تربیت بدنی دانشگاه‌ها به

یکی از واحدهای مستقل تحت پوشش معاونت دانشجویی و فرهنگی وزارت فرهنگ و آموزش عالی وقت، در سال ۷۱-۱۳۷۰ ارتقا پیدا کرد. در سال ۱۳۷۱ اولین تیم ورزشی دانشجویی در رشته بسکتبال به مسابقات خارج از کشور اعزام شد. اولین المپیاد ورزشی دانشجویی در سال ۱۳۷۲ به میزبانی دانشگاه تهران برگزار شد. از شروع برنامه‌های کلان توسعه، ورزش دانشجویی کشور به تدریج دارای تشکیلات سازمانی و اجرایی و ساختار رقابتی شد. در سال ۱۳۸۴ با تأسیس فدراسیون ورزش دانشجویی، ورزش دانشگاهی کشور در اعزام به مسابقات برون‌مرزی فعالیت چشمگیرتری نسبت به گذشته پیدا کرد. علاوه بر این در طول برنامه‌های کلان اول تا پنجم توسعه کشور، متناسب با تغییرات و روند برنامه‌های نظام ورزش کشور و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ورزش دانشجویی نیز در جهت توسعه گام برداشت (۱۱،۱).

در همین زمینه، بررسی ورزش دانشگاهی در پنج برنامه کلان توسعه کشور نشان می‌دهد که جایگاه ورزش به تدریج در شاخص‌های توسعه ارتقا پیدا کرده است (۲۰-۲۲). بررسی آمار و گزارش‌های توسعه ورزش دانشگاهی روند توسعه رویدادها و تیم‌های شرکت‌کننده یا اعزامی به مسابقات بین‌المللی تا سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد، تقریباً روند یکنواختی در توسعه این مؤلفه در کشور وجود داشته است. برخلاف تعداد رویدادهای ورزشی و تیم‌های شرکت‌کننده، تعداد تیم‌های اعزامی به مسابقات خارجی روند افزایشی تدریجی داشته است. وضعیت بخش توسعه منابع و امکانات از نظر مؤلفه‌های وضعیت توسعه انجمن‌های ورزشی و فضای ورزشی در دانشگاه‌ها از سال ۱۳۸۳ تا پایان ۱۳۹۰ نشان می‌دهد که توسعه این دو مؤلفه در ورزش دانشگاهی روند صعودی تقریباً یکنواختی داشته است و جهش چشمگیری به چشم نمی‌خورد.

توسعه تعداد کلاس‌های داوری برگزار شده در دانشگاه‌ها از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۷۲ نشان می‌دهد که روند طی شده در سال‌های ۷۶ و ۸۶ جهش بالایی داشته‌اند. بر اساس گزارش‌ها روند شرکت دانشجویان در مسابقات ورزشی قهرمانی سراسری دانشگاه‌ها از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۷ سالانه حدود ۳ درصد برای سال‌های زوج و حدود ۶ درصد برای سال‌های فرد برای شرکت دانشجویان دختر و پسر در مسابقات سراسری رشد داشته است. روند توسعه مشارکت دانشجویان تحت پوشش ورزش همگانی از سال ۸۴ تا ۸۸ سالانه ۶ درصد رشد داشته است (۱۰). به‌طور کلی گزارش‌های توسعه ورزش در دانشگاه‌ها حاکی از پایین بودن شاخص‌های توسعه‌یافتگی در ورزش دانشجویی است. ورزش دانشگاهی همواره از جنبه‌های مختلفی مطالعه شده است، اما در داخل کشور هنوز به‌عنوان یک حوزه مطالعاتی به پویایی لازم نرسیده است. در پژوهش‌های خارج از کشور مطالعات نسبتاً مشابهی با تحقیقات داخلی صورت گرفته، اما دوره‌های زمانی و روند مطالعاتی آنها با مطالعات داخلی متفاوت است که احتمالاً به دلیل تفاوت زمانی در مراحل گذر و

توسعه است. با اینکه وضعیت ورزش دانشجویی کشورهای بسیاری از نظر ساختار و غیره قابل مقایسه با ایران نیست، با وجود این، براساس آمار سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۰ رویکرد کشورهای مختلف در توسعه ورزش دانشگاهی نشان می‌دهد که در ژاپن بر توسعه امکانات و رقابت و کمک مالی به ورزش دانشگاه؛ در آمریکا بر توسعه مبتنی بر دانش و مهارت زندگی؛ در انگلیس بر رویکرد و غنی‌سازی رفتاری ورزش دانشجویان؛ و در چین بر آموختن ورزش و مهارت‌های کاربردی آن تأکید شده است.

جدول ۱. مطالعه تطبیقی شاخص‌های توسعه ورزش دانشگاهی ایران و کشورهای منتخب

محور توسعه	کشور : دوره	ترکیه		ژاپن		آمریکا		ایران	
		اهداف	گزارش	اهداف	گزارش	اهداف	گزارش	اهداف	گزارش
رویکرد ارزشی و علمی	قبل از ۲۰۰۳	+	+	*	+	+	+	+	-
	۲۰۱۴- ۲۰۰۳	+	-	+	+	*	+	+	-
مدیریت و تشکیلات	قبل از ۲۰۰۳	+	-	+	+	+	+	+	+
	۲۰۱۴- ۲۰۰۳	*	+	*	+	*	+	+	-
منابع و امکانات	قبل از ۲۰۰۳	+	-	+	+	*	+	+	-
	۲۰۱۴- ۲۰۰۳	*	+	+	+	+	+	*	+
بخش آموزشی (تربیت بدنی عمومی)	قبل از ۲۰۰۳	+	+	+	+	+	+	+	-
	۲۰۱۴- ۲۰۰۳	+	+	+	+	*	+	+	+
بخش همگانی و تفریحی	قبل از ۲۰۰۳	+	+	*	+	+	+	-	-
	۲۰۱۴- ۲۰۰۳	+	+	+	+	+	+	*	+
بخش رقابتی و قهرمانی	قبل از ۲۰۰۳	+	-	+	+	+	+	+	-
	۲۰۱۴- ۲۰۰۳	*	+	+	+	+	+	+	+

- در بخش اهداف: علائم (+) و (*) به ترتیب به معنی تأکید ویژه و تأکید نسبی است. در بخش گزارش: علائم (+) و (-) به ترتیب به معنی مطلوب و نامطلوب بودن نسبی است
- ارزیابی انجام شده براساس ارزیابی صورت گرفته در خود اسناد مورد مطالعه است / اطلاعات از منابع مختلف (مطالعات تطبیقی و تفصیلی ورزش کشور؛ فیزو، انجمن ملی ورزش دانشگاهی آمریکا و ...) گردآوری و جمع‌بندی شده است.

در مطالعات داخلی، موضوعاتی مانند وضعیت اوقات فراغت دانشجویان (۱۰، ۴، ۲)، انگیزه‌ها، علایق و موانع فعالیت ورزشی دانشجویان (۱۳)، وضعیت امکانات و فضاهای ورزشی، فوق برنامه و ورزش همگانی دانشجویان (۱۷-۱۴)، و برخی محققان نیز برنامه‌ها و فرایندهای ورزش دانشگاهی را بررسی کرده‌اند (۲۱-۱۸، ۱۲، ۶، ۵، ۳) که در آنها کمبود امکانات و زیرساخت فضاهای ورزشی، کمبود نیروهای متعهد و متخصص، ضعف منابع مالی، ضعف آموزش و تحقیقات و ضعف ساختاری از عوامل بازدارنده توسعه ورزش دانشگاهی کشور معرفی شده است. طالب پور و همکاران (۱۳۹۱) نیز بخشی از برنامه‌ها و فرایندهای ورزش دانشگاهی را بررسی کرده‌اند که در آنها کمبود امکانات و زیرساخت فضاهای ورزشی، کمبود نیروهای متعهد و متخصص، ضعف منابع مالی، ضعف آموزش و تحقیقات و ضعف ساختاری از عوامل بازدارنده توسعه ورزش دانشگاه‌های کشور معرفی شده‌اند (۱۲). میرکاظمی (۱۳۸۸) نیز در رساله دکتری خود به ارزیابی عملکرد ادارات تربیت بدنی دانشگاه‌ها پرداخت و نشان داد که ۲۵ دانشگاه کارا و ۲۳ دانشگاه ناکارا و عملکرد ۸ دانشگاه افزایشی بوده است (۱۹). امیرتاش و همکاران (۱۳۸۹) با بررسی المپیادهای ورزشی پنجم تا هشتم دانشجویان، مؤلفه‌های برگزاری رویدادها را بررسی و سطح برگزاری المپیاد هشتم را در مقایسه با دو المپیاد قبلی بهتر ارزیابی کردند (۳). حمیدی و همکاران (۱۳۸۹) به تدوین اهداف کلان، سیاست‌ها و راهبردهای ورزش دانشجویی کشور پرداختند و راهبردهای واگذاری اختیارات اجرایی به دانشگاه‌ها، فدراسیون ملی و انجمن‌های ورزشی تخصصی و دانشجویی و تقویت نظام کارآفرینی و نهضت داوطلبی ورزش دانشجویی با تکیه بر دانشجویان تربیت‌بدنی و غیره را مهم‌ترین اهداف ورزش دانشگاهی کشور معرفی کردند (۸). همچنین حمیدی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش مشابهی نتیجه گرفتند که ورزش دانشجویی در ساختار ستادی دچار ضعف است و افزایش هماهنگی در ورزش دانشجویی می‌تواند در توسعه ورزش دانشجویی تأثیرگذار باشد (۷). مقصودی (۱۳۹۲) در مقایسه وضعیت فعلی با ده سال پیش فوق برنامه ورزشی دانشگاه‌های ایران نشان داد که بین وضعیت مورد بررسی با ۱۰ سال قبل آن در شاخص‌های تعداد برنامه‌های آموزش عمومی، همگانی و تفریحی؛ تعداد افراد شرکت‌کننده در برنامه‌های آموزش عمومی؛ تعداد منابع انسانی و سرانه انسانی متخصص موجود تفاوت معناداری وجود ندارد، ولی در تعداد تیم‌های شرکت‌کننده در ورزش قهرمانی، همگانی و تفریحی؛ سرانه بودجه، تعداد امکانات و زیرساخت‌های ورزشی تفاوت معنادار وجود دارد (۱۷).

مرور مطالعات حوزه ورزش دانشگاهی نشان می‌دهد که تحقیقات اغلب بر تحلیل راهبردی، ارزیابی المپیادها و طراحی الگوی نظارت و ارزیابی برنامه‌های تربیت بدنی و ورزش دانشگاه‌ها متمرکز بوده است

و به‌طور اختصاصی به بررسی نظام‌مند منظرها و عوامل توسعه ورزش دانشگاهی کشور پرداخته‌اند. همچنین با توجه به اینکه مسئله اصلی مدیریت و توسعه ورزش در دانشگاه‌ها، نبود سیستم مدیریتی و ساختاری مناسب است و مبنای طراحی این سیستم‌ها، ساختار و فرایندها در توسعه ورزش بر پایه مطالعات تخصصی و مدل‌های نظری است (۲۱)، اما تاکنون مطالعات انجام‌گرفته نتوانسته‌اند الگوی جامع و مناسبی جهت نظام‌مندی عوامل مؤثر بر توسعه ورزش در دانشگاه‌ها ارائه دهند. درحالی‌که مبنای اصلی دانش و تصمیم‌گیری در حوزه مدیریت بر پایه مدل‌های شناسایی‌شده مناسب و نه یافته‌های جزئی و پراکنده قرار دارد (۲۳)، زیرا داده‌ها در قالب مدل می‌توانند کشف، تبیین و تفسیر شوند. اگرچه مدلسازی نمی‌تواند روابط پدیده‌ها، سازه‌ها، و متغیرهای اثرگذار را به‌طور کامل توضیح دهد، درک مکانیسم‌های اساسی آن را آسان‌تر می‌کند (۱۱). نبود مدل‌های قابل اتکا و دارای مصادیق عینی در نظام ورزش دانشگاهی محقق را بر آن داشت تا با اتکا بر نظریات کارشناسان مجرب ورزش دانشگاه، مدل ساختاری توسعه ورزش دانشگاهی را ارائه دهد. علاوه بر این با عنایت به اهمیت فعالیت‌های ورزشی در ثمربخش‌تر کردن و غنی‌سازی اوقات فراغت دانشجویان، تأمین تندرستی و ایجاد روحیه نشاط و شادابی در آنها از یک طرف و افزایش چشمگیری کمی و کیفی دانشجویان و نیاز آنها به فضاهای ورزشی مناسب برای فعالیت‌های آموزشی و فوق‌برنامه از طرف دیگر، اهمیت و لزوم پرداختن به زمینه‌ها و عوامل مربوط به رشد امکانات، خدمات، برنامه‌ها و رویدادهای ورزشی برای دانشجویان و به‌طور کلی توسعه ورزش در دانشگاه‌ها را در این زمینه را بیش از پیش آشکار می‌سازد. بنابراین، به‌منظور تدوین اصولی و ساختارسازی منطقی به مطالعات تخصصی و مدل‌محور نیاز است. در ضمن در زمینه‌های تخصصی مانند ورزش دانشگاهی مدل‌های جامع و قابل اتکایی ارائه نشده است. بنابراین ارائه الگوی ساختاری و نظری مناسب در این زمینه می‌تواند کمک مناسبی به هدفمندی برنامه‌ریزی توسعه ورزش در دانشگاه‌ها باشد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی و همبستگی و از نظر هدف، از نوع کاربردی است که به شکل میدانی انجام گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل مدیران و کارشناسان خبره ورزش دانشگاهی و اعضای هیأت علمی تربیت بدنی دانشگاه‌های دولتی تحت پوشش وزارت علوم تحقیقات و فناوری است (جدول ۳). نمونه آماری تحقیق به تعداد ۳۲۸ نفر بر مبنای تعداد قابل کفایت به‌منظور مدلسازی معادلات ساختاری و فرضیه‌آزمایی؛ و به‌صورت هدفمند بر مبنای تخصص و تجربه، انتخاب و مورد نظرخواهی قرار گرفت. ابزار

پژوهش شامل پرسشنامه محقق ساخته در دو بخش ویژگی های جمعیت شناختی و سؤالات تخصصی بود. بخش اول شامل پنج سؤال ویژگی جمعیت شناختی بود. بخش دوم شامل عامل ها، مؤلفه ها و گویه های توسعه ورزش بود که در پنج حوزه اصلی شامل محیط توسعه، زمینه فردی، منابع توسعه، مدیریت توسعه و مشارکت ورزشی تنظیم شده بود. استخراج عامل ها، مؤلفه ها و گویه های اولیه با بررسی مبانی و پیشینه از طریق مطالعه اسناد، کتاب ها و مقالات شامل منابع داخلی و خارجی متغیرها و شاخص های مربوط به توسعه ورزش در دانشگاه ها شناسایی و انتخاب شد. برای بررسی متغیرهای شناسایی شده و اکتشاف بیشتر در زمینه پژوهش از مصاحبه نیمه هدایت شده جهت نظرخواهی از متخصصان حوزه ورزش دانشگاهی استفاده شد و پرسشنامه اولیه در قالب ۱۳۵ سؤال ویرایش و آماده شد.

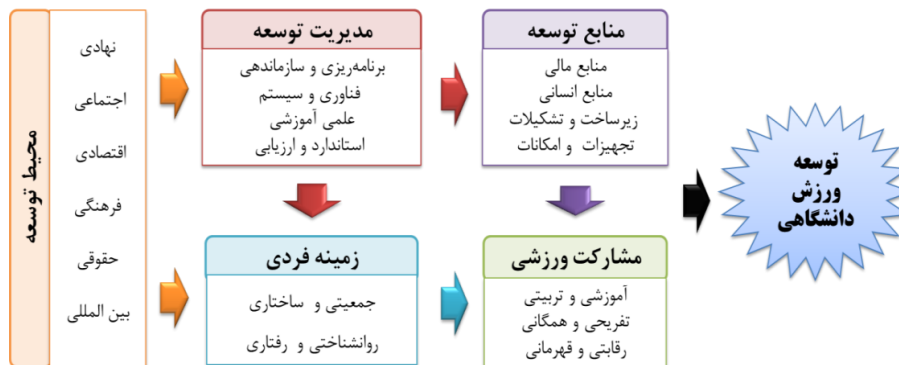
پرسشنامه در اختیار متخصصان رشته مدیریت ورزشی و کارشناسان مجرب و آگاه به ورزش دانشگاهی گذاشته شد تا مجدداً بررسی شود. پس از بررسی و اصلاحات لازم و تأیید روایی صوری، پرسشنامه نهایی با تعداد ۱۱۲ گویه و ارزش گذاری پنج گزینه ای لیکرتی (بسیار کم، کم، تا حدی، زیاد، بسیار زیاد)، تهیه شد. به منظور تبیین هرچه بهتر سازه های نظری پژوهش، عوامل و ابعاد مربوط به متغیرهای پژوهش در جدول ۲ تعریف شده اند.

برای بررسی روایی سازه از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی استفاده شد. به منظور تعیین پایایی (اعتماد، و میزان همگونی درونی پرسشنامه ها)، مرتبه اول، یک مطالعه مقدماتی (راهنما) بر روی ۳۰ نمونه از جامعه پژوهش شامل مدیران و کارشناسان خبره بخش ورزش دانشگاه ها، انجام گرفت و با استفاده از روش آماری آلفای کرونباخ، پایایی عامل ها و متغیرها (فردی) = ۰/۸۸، محیطی = ۰/۷۷، مدیریتی = ۰/۹۱، منابع = ۰/۸۳، مشارکتی = ۰/۹۰ و کل = ۰/۹۶) تأیید شد. در نهایت پرسشنامه نهایی در اختیار ۴۰۰ نفر از نمونه مورد مطالعه در ۷۸ دانشگاه، قرار گرفت که از این بین ۳۴۲ پرسشنامه (۸۵٪) جمع آوری شد. در این میان، ۱۴ پرسشنامه مخدوش بود و ۳۲۸ پرسشنامه کامل برای تحلیل داده ها وارد نرم افزار SPSS شد.

جدول ۲. تعریف متغیرهای پژوهش

ردیف	تعریف	ابعاد	عوامل
۲۳، ۲۶، ۶	خصوصیات سنی، جنسیتی، رفاهی، تحصیلی و سکونتی	جمعیتی	زمینه فردی (گرایش‌ها و ظرفیت‌های شخصی)
	تصورات بدنی، شناختی و نگرش ورزشی، تمایلات و گرایش‌ها	روان‌شناختی	
	سبک مصرفی فراغتی، رفتار بدنی، تعاملات و معاشرت اجتماعی	رفتاری	
۲۶، ۲۳	سلامتی، زمان، مکان، مهارت و همراهی جهت فعالیت بدنی	ساختاری	محیط توسعه (تأثیرات و تعاملات بیرونی)
	تأثیرات مربوط به دانش و فرهنگ جمعی در محیط دانشگاهی و بیرونی	فرهنگی	
	نظام سازمانی و تشکیلاتی درون‌نهادی و برون‌نهادی	نهادی	
	عوامل مربوط به اشتغال، سرانه رفاهی و وضعیت بازار مطالبات مدنی، تعاملات جمعی، ارتباطات و الگوهای هنجاری و رفتاری رایج	اقتصادی	
	نظام بین‌المللی ورزش دانشگاهی و جایگاه آن در نهادهای اجتماعی و سیاسی	اجتماعی	
نظام حقوقی نظارتی و محیط قانونی در سلسله‌مراتب سازمانی و گزارش‌دهی	بین‌المللی	بین‌المللی	
۲۶، ۱۰	بودجه، حمایت مالی، درآمدزایی و سرمایه‌گذاری	منابع مالی	منابع توسعه (فضا و سرانه)
	ابزارها، دستگاه‌ها و تسهیلات ورزشی استاندارد مورد نیاز	امکانات و تجهیزات	
	کمیت (تعداد) و کیفیت (تحصیلات، تخصص، تجربه و ...) نیروی انسانی	منابع انسانی	
۱۰	مکان‌های دارای کاربری ورزشی بوده و برخوردار از ضوابط فنی فعالیت ورزشی	زیرساخت	مدیریت توسعه (برنامه و عملیات)
	نظام استاندارد منابع، زیرساخت و ساختار تشکیلاتی جهت نظارت و ارزیابی	استاندارد و ارزیابی	
	شبکه‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری اطلاعاتی و سیستماتیک	فناوری و سیستم	
۲۳، ۶	سیاست‌گذاری، تعریف ساختار و شاخص‌سازی	برنامه‌ریزی	مشارکت ورزشی (رویدادها و فعالیت‌ها)
	ارزیابی و پویا در زمینه‌های فنی، مدیریتی، رفتاری و مشارکتی ورزشی	علمی و آموزشی	
	برنامه‌ها و رویدادهای آموزش‌محور مانند تربیت بدنی عمومی ۱ و ۲	آموزشی و تربیتی	
۲۳، ۶	برنامه‌ها و رویدادهای تفریح‌محور مانند جشنواره‌های ورزش همگانی	تفریحی و همگانی	
	برنامه‌ها و رویدادهای رقابت‌محور مانند برگزاری المپیک قهرمانی	رقابتی و قهرمانی	

از آنجا که هدف این پژوهش علاوه بر شناسایی متغیرها، کشف و تأیید روابط بین آنها نیز است، از این رو مدل مفهومی پژوهش براساس مبانی موضوع پژوهش و ساختار توسعه ورزش دانشگاهی ایران در شکل ۱، ترسیم شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

از مدلسازی معادلات ساختاری در نرم افزار آموس نسخه ۲۰، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون مدل مفهومی پژوهش (شکل ۱) استفاده شد. از آزمون آلفای کرونباخ برای اعتباریابی و پایایی پرسشنامه تحقیق و از آزمون فریدمن جهت بررسی معناداری تفاوت بین اولویت متغیرها استفاده شد. این تحلیل‌ها از طریق نرم افزار SPSS انجام گرفت. آزمون کشیدگی و چولگی به منظور تعیین نرمالیت بودن داده‌ها انجام گرفت که کشیدگی و چولگی تمام متغیرها (با توجه به تعداد آزمودنی‌های بالای سیصد نفر) بین منفی و مثبت ۲ قرار داشت. در نتیجه داده‌ها براساس شاخص چولگی و کشیدگی نرمال بود و برای آزمون معناداری از نرم افزار Amos استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که ساختار شناسایی شده از روایی مناسبی برخوردار است (شاخص KMO برابر با ۰/۸۹۵ و سطح معناداری آزمون بارتلت برابر با ۰/۰۰۰ محاسبه شد).

یافته‌های پژوهش

وضعیت مشخصات جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان از جامعه آماری در جدول ۳ آورده شده است. در این تحقیق، ۳۲۸ نفر شرکت داشتند که ۶۲/۵ درصد مرد و ۳۷/۵ درصد زن بودند. سطح تحصیلات نمونه‌ها

۲۴ درصد لیسانس، ۵۲/۵ درصد فوق لیسانس، ۲۳/۵ درصد دارای مدرک دکتری بودند. میانگین سنی نمونه مورد مطالعه $37/52 \pm 7/84$ بود.

جدول ۳. توصیف مشخصات نمونه آماری پژوهش

مشخصات	مردان		زنان		مجموع		
	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد	فرآوانی	درصد	
ادارات تربیت بدنی دانشگاه‌ها	۱۲۰	۵۸/۵	۶۴	۵۲	۱۹۲	۵۶/۱	حوزه فعالیت
فدراسیون ورزش دانشگاهی	۵	۱/۵	۳	۲/۴	۸	۲/۴	
اداره کل تربیت بدنی وزارت	۹	۴/۴	۴	۳/۳	۱۳	۴	
هیأت علمی تربیت بدنی	۳۴	۱۶/۶	۲۰	۱۶/۳	۵۴	۱۶/۵	
مدرس تربیت بدنی	۳۷	۱۸	۳۲	۲۶	۶۹	۲۱	
لیسانس	۴۸	۲۳/۴	۳۱	۲۵/۲	۷۹	۲۴	تحصیلات
فوق لیسانس	۱۰۰	۴۸/۸	۷۲	۵۸/۵	۱۷۲	۵۲/۵	
دکتری	۵۷	۲۷/۸	۲۰	۱۶/۳	۷۷	۲۳/۵	
جمع	۲۰۵	۱۰۰ (این بخش)	۱۲۳	۱۰۰ (این بخش)	۳۲۸	۱۰۰ (کل)	

توصیف و اولویت بندی عوامل مؤثر بر توسعه ورزش دانشگاهی و ابعاد آنها (جدول ۴) نشان داد که بین اهمیت ابعاد هر یک از عوامل زمینه فردی، محیط توسعه، مدیریت توسعه، منابع توسعه و مشارکت ورزشی تفاوت معناداری وجود دارد ($P \leq 0/05$). در عامل زمینه فردی، بُعد ساختاری (با میانگین رتبه ۳/۱۲)؛ در عامل محیط توسعه، بُعد فرهنگی (۴/۳۸)؛ در عامل منابع توسعه، بُعد تجهیزات (۳/۰۰)؛ در عامل مدیریت توسعه، بُعد برنامه ریزی (۲/۸۳) و در عامل مشارکت ورزشی نیز بعد ورزش همگانی (۲/۳۳)، بالاترین میزان اهمیت را داشتند.

جدول ۴. توصیف و مقایسه ابعاد هر یک از عوامل توسعه ورزش دانشگاهی

معناداری	آزمون فریدمن		شاخص‌های آماری توصیفی			ابعاد	عوامل (انحراف \pm میانگین)
	درجه آزادی	خی دو	میانگین رتبه	انحراف استاندارد	میانگین		
۰/۰۰۱	۳	۱۸۹/۸۲۱	۱/۹۱	۰/۷۱۸	۳/۴۹۱	جمعیتی	زمینه فردی (۳/۷۵ \pm ۰/۵۰۸)
			۲/۲۲	۰/۶۳۸	۳/۶۳۴	روان‌شناختی	
			۲/۷۵	۰/۶۴۳	۳/۸۶۴	رفتاری	
۰/۰۰۴	۵	۲۳۰/۱۳۲	۳/۱۲	۰/۵۹۰	۳/۰۳۵	ساختاری	محیط توسعه (۳/۹۰ \pm ۰/۵۰۶)
			۳/۷۵	۰/۶۸۶	۳/۹۸۱	اقتصادی	
			۳/۴۴	۰/۶۷۳	۳/۸۸۸	اجتماعی	
			۳/۱۹	۰/۹۵۳	۳/۸۰۰	بین‌المللی	
			۲/۳۸	۰/۷۵۲	۳/۵۳۲	حقوقی	
۰/۰۰۱	۳	۱۷۹/۴۵۸	۳/۸۶	۰/۵۸۲	۴/۰۱۷	نهادی	منابع توسعه (۳/۹۱ \pm ۰/۵۱۹)
			۴/۳۸	۰/۶۴۹	۴/۱۸۱	فرهنگی	
			۲/۹۰	۰/۶۰۵	۴/۰۵۹	زیرساخت	
۰/۰۰۱	۳	۱۷۹/۴۵۸	۳/۰۰	۰/۶۶۲	۴/۱۱۸	تجهیزات	مدیریت توسعه (۴/۰۱ \pm ۰/۴۹۵)
			۲/۷۲	۰/۶۵۰	۴/۱۱۶	مالی	
			۲/۶۳	۰/۵۹۷	۴/۰۶۹	انسانی	
۰/۰۰۲	۳	۱۳۲/۶۶۷	۲/۸۳	۰/۶۲۳	۴/۱۵۰	برنامه‌ریزی	مشارکت ورزشی (۴/۰۴ \pm ۰/۵۱۵)
			۱/۸۲	۰/۷۱۱	۳/۷۰۷	علمی	
			۱/۹۵	۰/۶۸۱	۴/۶۸۰	فناوری	
۰/۰۰۰	۲	۱۳۳/۵۳۶	۲/۱۴	۰/۶۹۴	۳/۷۶۴	ارزیابی	مشارکت ورزشی (۴/۰۴ \pm ۰/۵۱۵)
			۱/۵۲	۰/۷۱۸	۳/۷۳۷	آموزشی	
			۲/۳۳	۰/۶۰۱	۴/۲۲۹	همگانی	
			۲/۱۵	۰/۵۸۷	۴/۱۵۵	قهرمانی	

نتایج مربوط به مدلسازی معادلات ساختاری به صورت خلاصه در جدول‌های ۵ و ۶ و شکل ۲ آورده شده است. ابتدا تحلیل عاملی مرتبه اول و دوم مربوط به هر کدام از متغیرهای اصلی و ابعاد و گویه‌های آن انجام گرفت و روایی و برازش هر کدام از مدل‌های اندازه‌گیری (زیرسازه‌های نظری) تأیید شد. مدل اصلی پژوهش دارای پنج مدل اندازه‌گیری؛ زمینه فردی، محیط توسعه، مدیریت توسعه، منابع توسعه و مشارکت ورزشی است. این مدل‌ها، پنج مدل تحلیل عاملی تأییدی هستند که حمایت داده‌ها، راه را برای آزمون مدل‌های ساختاری هموار می‌سازد. نتایج نشان داد که تمامی گویه‌های مربوط به هر یک از ابعاد

متغیرهای اصلی در تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بودند که معناداری ضرایب رگرسیونی (بار عاملی) نشان‌دهنده روایی سازه متغیرهای موجود در مدل است. در تحلیل عاملی مرتبه دوم هر یک از مدل‌های اندازه‌گیری نیز برازش مطلوبی داشتند (به دلیل محدودیت حجم مقاله در اینجا گزارش نشده است). سپس مدل نهایی تحلیل مسیر بین متغیرها براساس مدل‌های اندازه‌گیری تأیید شده (شکل ۲) و خروجی‌های نرم‌افزار Amos در جدول‌های ۵ و ۶ با برازش مناسب انجام گرفت. در مدل تحلیل مسیر به‌طور کلی متغیرهای زمینه فردی، محیط توسعه، مدیریت توسعه و منابع توسعه به‌عنوان متغیر مستقل و متغیر مشارکت ورزشی به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد.

براساس مدل ساختاری (شکل ۲) و خروجی نرم‌افزار ایموس (جدول ۵) در بخش تحلیل عاملی؛ ابعاد رفتاری، ساختاری، روان‌شناختی و جمعیتی به ترتیب با بار عاملی ۰/۸۱، ۰/۷۰، ۰/۶۸، ۰/۵۰ به‌طور معناداری تبیین‌کننده زمینه فردی در توسعه ورزش دانشگاهی‌اند. در محیط توسعه نیز ابعاد فرهنگی، حقوقی، اجتماعی، اقتصادی، نهادی و بین‌المللی به ترتیب با بار عاملی ۰/۷۴، ۰/۷۱، ۰/۷۰، ۰/۶۶، ۰/۵۴ و ۰/۵۱ به‌طور معناداری تبیین‌کننده این متغیر در توسعه ورزش دانشگاهی هستند. همچنین ابعاد استاندارد و ارزیابی، برنامه‌ریزی و سازماندهی، فناوری و سیستم علمی و آموزشی به ترتیب با بار عاملی ۰/۷۳، ۰/۷۱ و ۰/۶۹ به‌طور معناداری تبیین‌کننده حوزه مدیریت در توسعه ورزش دانشگاهی‌اند. در عامل توسعه نیز ابعاد منابع مالی، منابع انسانی، امکانات و تجهیزات و زیرساخت و تشکیلات به ترتیب با بار عاملی ۰/۶۵، ۰/۶۲، ۰/۵۲ و ۰/۴۹ به‌طور معناداری تبیین‌کننده این بعد در توسعه ورزش دانشگاهی‌اند. در نهایت ابعاد آموزشی و تربیتی، تفریحی و همگانی و رقابتی و قهرمانی به ترتیب با بار عاملی ۰/۷۸، ۰/۷۸ و ۰/۵۶ به‌طور معناداری تبیین‌کننده حوزه مدیریت در توسعه ورزش دانشگاهی‌اند.

جدول ۵. نتایج خروجی‌های مدل نهایی پژوهش

متغیر	ابعاد	وزن رگرسیونی	S.E.	C.R.	P
زمینه فردی	ساختاری	۰/۷۰۰			***
زمینه فردی	رفتاری	۰/۸۰۵	۰/۰۹۸	۱۲/۳۷۵	***
زمینه فردی	روان‌شناختی	۰/۶۸۲	۰/۰۹۵	۱۱/۰۲۰	***
زمینه فردی	جمعیتی	۰/۴۹۹	۰/۱۰۶	۷/۹۶۰	***
زمینه محیطی	حقوقی	۰/۷۰۷			***
زمینه محیطی	بین‌المللی	۰/۵۰۹	۰/۱۲۰	۸/۲۰۷	***
زمینه محیطی	اجتماعی	۰/۶۹۹	۰/۰۹۰	۱۱/۰۹۳	***

***	۱۰/۵۸۹	۰/۰۹۱	۰/۶۵۱	اقتصادی	<---	زمینه محیطی
***	۸/۳۶۸	۰/۰۷۳	۰/۵۴۳	نهادی	<---	زمینه محیطی
***	۱۱/۲۰۵	۰/۰۸۷	۰/۷۴۲	فرهنگی	<---	زمینه محیطی
***			۰/۶۹۱	علمی و آموزشی	<---	مدیریت توسعه
***	۱۲/۲۴۳	۰/۰۷۷	۰/۷۳۷	برنامه ریزی و سازماندهی	<---	مدیریت توسعه
***	۱۰/۴۰۰	۰/۰۷۳	۰/۸۳۰	استاندارد و ارزیابی	<---	مدیریت توسعه
***	۱۴/۹۳۷	۰/۰۵۹	۰/۷۲۹	فناوری و سیستم	<---	مدیریت توسعه
***			۰/۶۱۵	منابع انسانی	<---	منابع توسعه
***	۹/۸۸۹	۰/۰۶۲	۰/۵۲۴	امکانات و تجهیزات	<---	منابع توسعه
***	۸/۹۱۰	۰/۰۵۷	۰/۴۸۷	زیرساخت و تشکیلات	<---	منابع توسعه
***	۱۰/۹۶۶	۰/۰۷۹	۰/۶۴۵	منابع مالی	<---	منابع توسعه
***			۰/۵۵۷	آموزشی و تربیتی	<---	مشارکت ورزشی
***	۹/۱۳۴	۰/۱۳۲	۰/۸۰۳	همگانی و تفریحی	<---	مشارکت ورزشی
***	۹/۱۰۴	۰/۱۲۷	۰/۷۸۱	رقابتی و قهرمانی	<---	مشارکت ورزشی
***	۶/۳۴۵	۰/۲۵۶	۰/۹۱۹	مدیریت توسعه	<---	زمینه محیطی
۰/۳۳۴	۰/۹۶۶	۰/۸۹۶	۰/۵۱۹	منابع توسعه	<---	زمینه محیطی
***	۹/۰۸۳	۰/۰۸۶	۰/۷۷۲	زمینه فردی	<---	زمینه محیطی
۰/۴۶۴	۰/۷۳۲	۱/۳۷۸	۰/۰۷۳	مشارکت ورزشی	<---	زمینه محیطی
***	۳/۰۱۱	۰/۶۲۲	۰/۶۷۰	منابع توسعه	<---	مدیریت توسعه
***	۰/۸۴۳	۰/۷۸۵	۰/۷۳۲	زمینه فردی	<---	مدیریت توسعه
***	۱/۶۸۳	۱/۸۵۴	۰/۹۴۹	مشارکت ورزشی	<---	مدیریت توسعه
***	۰/۷۴۶	۰/۸۱۴	۰/۶۴۳	زمینه فردی	<---	منابع توسعه
***	۱/۷۲۶	۰/۹۴۴	۰/۹۳۱	مشارکت ورزشی	<---	منابع توسعه
***	۰/۵۵۳	۰/۲۵۵	۰/۶۶۴	مشارکت ورزشی	<---	زمینه فردی

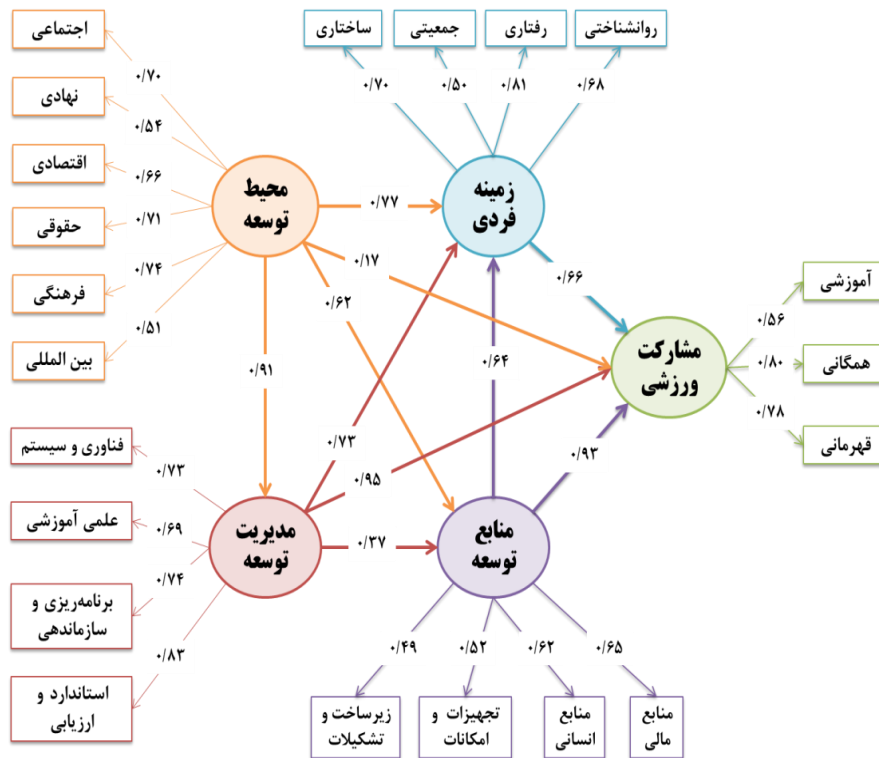
*** نشانه معناداری رابطه در سطح ۰/۰۱ است. در صورتی که به جای علامت سه ستاره عدد درج شده باشد، بیانگر عدم معناداری است.

در بخش تحلیل مسیر، بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته نشان داد که عوامل محیطی به ترتیب با ضرایب ۰/۹۱، ۰/۶۲، ۰/۰۷ و ۰/۷۷ بر مدیریت توسعه، منابع توسعه، مشارکت ورزشی و عوامل فردی اثر مثبت و معناداری دارند. همچنین مدیریت توسعه به ترتیب با ضرایب ۰/۹۵، ۰/۷۳ و ۰/۳۷ بر مشارکت ورزشی، عوامل فردی و منابع توسعه به طور مثبت و معناداری اثرگذار است. عامل منابع توسعه نیز به ترتیب با ضرایب ۰/۹۳ و ۰/۶۴ بر مشارکت ورزشی و عوامل فردی؛ و در نهایت عامل فردی با ضریب ۰/۶۶ بر مشارکت ورزشی، تأثیر مثبت و معناداری داشتند.

با توجه به جدول ۶، شاخص‌های برازش مدل نهایی پژوهش نشان می‌دهد که مدل نهایی از برازش بسیار خوبی برای متغیرهای پژوهش حاضر برخوردار است. به عبارت دیگر، شاخص‌های برازش مدل را تأیید می‌کنند.

جدول ۶. شاخص‌های برازش مدل ساختاری نهایی پژوهش

شاخص‌ها	RMSEA	CFI	IFI	NFI	AGFI	GFI	CMIN/DF
مقادیر قابل قبول	کمتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۸	بیشتر از ۰/۸	کمتر از ۳
مقادیر پدست‌آمده	۰/۰۶۳	۰/۹۳۰	۰/۹۳۱	۰/۸۸۳	۰/۸۶۷	۰/۹۰۰	۲/۲۸۰

شکل ۲. مدل ساختاری نهایی متغیرهای توسعه ورزش دانشگاهی

بحث و نتیجه گیری

ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه در هر حوزه‌ای، بیشتر ماهیت آینده‌پژوهانه دارد و مدل‌های ساختاری توسعه نیز به سنجش برآیند اثر بین عامل‌ها در تعامل با هم می‌پردازد. هدف از این پژوهش ارزیابی اثر عوامل مؤثر بر توسعه ورزش در دانشگاه‌های کشور بود. از مهم‌ترین نتایج این پژوهش ارائه‌سازۀ مفهومی توسعه ساختاری نسبتاً تخصصی برای ورزش دانشگاهی بود. مطالعات قبلی این حوزه و حتی اسناد توسعه ورزش دانشگاهی اغلب براساس شاخص‌های عمومی و کلان توسعه ورزش گزارش شده بودند. در این پژوهش ۱۱۲ متغیر و گویه در قالب ۲۳ بُعد برای پنج عامل اصلی شناسایی و دسته‌بندی شد. عامل‌های اصلی شامل محیط توسعه، مدیریت توسعه، زمینه فردی، منابع توسعه (متغیرهای مستقل) و مشارکت ورزشی (متغیر وابسته) بودند. بیشتر تحقیقات مانند صفاری (۱۳۹۱) در مدل‌سازی توسعه ورزش همگانی ایران مشابه با این پژوهش، سطح رفتاری را به‌عنوان میانجی توسعه ورزش همگانی معرفی کرده‌اند (۱۱)، اما

در این تحقیق -چون ورزش دانشگاهی، علاوه بر بخش تفریحی و همگانی، دارای ابعاد آموزشی و قهرمانی است- سطح مشارکت ورزشی به عنوان متغیر وابسته و میانجی اصلی توسعه ورزش در دانشگاه‌ها شناسایی شده است.

بر اساس مدل‌سازی ساختاری در بخش تحلیل عاملی، ابعاد رفتاری، ساختاری، روان‌شناختی و جمعیتی به ترتیب اولویت (ضریب اثر) و به طور معناداری تبیین‌کننده زمینه فردی توسعه ورزش دانشگاهی‌اند. بر این اساس، سبک کلی زندگی افراد متغیر اصلی تعیین‌کننده میزان فعال یا غیرفعال بودن آنها از نظر بدنی است، زیرا شیوه فعالیت ورزشی افراد بخشی از سبک زندگی اوست و این عامل به طور مستقیم می‌تواند اثر زیادی بر مشارکت ورزشی داشته باشد (۲۴). علاوه بر این میزان مهارت ورزشی، کمبود وقت و مشغله کاری در گرایش افراد به ورزش همگانی سایر محرک‌ها و عوامل را تحت الشعاع قرار می‌دهد (۱۱). توموسی‌مه (۲۰۱۴) نیز اعلام کرد که برای گسترش مشارکت، علاقه‌مند کردن و تشویق دانشجویان به فعالیت بدنی، علاوه بر آموزش و فراهم‌سازی امکانات، ایجاد تغییرات نگرشی و جو انگیزشی مثبت و دادن آگاهی ضروری است (۳۲). بر این اساس با توجه به اصول مدیریت در مشارکت ورزشی و بر اساس مبانی رفتار حرکتی متغیرهای رفتاری، ساختاری، روان‌شناختی و جمعیتی اهمیت زیادی در مشارکت ورزشی دارند و به دلیل غالب بودن اهداف تربیتی و پرورشی در ورزش دانشجویی (۱)، ترتیب اولویت فوق تا حد زیادی محتمل است.

در عامل محیط توسعه ابعاد فرهنگی، حقوقی، اجتماعی، اقتصادی، نهادی و بین‌المللی به ترتیب اولویت و به طور معناداری تبیین‌کننده تأثیر محیط در توسعه ورزش دانشگاهی بودند. در تفسیر این یافته‌ها می‌توان گفت که عوامل محیطی ورزش در حقیقت، زمینه‌ساز مشارکت ورزشی‌اند و در کنار عوامل فردی در طول عمر بر سایر عوامل اثر می‌گذارند (۲۶). بنابراین نقش پیشایندی و اثرگذار اصلی در گرایش افراد به مشارکت ورزشی دارند. فرهنگ، مهم‌ترین بعد این عامل و شکل‌دهنده نگرش و رفتار افراد است (۲۸) و نقش اساسی تری نیز در رفتار ورزشی افراد دارد. از طرف دیگر، به نظر می‌رسد با توجه به فضای دانشگاهی و ویژگی‌های محیط‌های آکادمیک، تأثیر عوامل فرهنگی بسیار برجسته است. همان‌طور که حمیدی و همکاران (۱۳۹۰) در تحلیل راهبردی توسعه ورزش دانشجویی نشان دادند دستیابی به اهداف ورزش دانشجویی نیازمند تغییر نگرش کلی جامعه دانشگاهی به‌ویژه مدیران دانشگاه‌ها و حرکت در راستای این تغییر نیازمند توجه به بهبود قوانین حمایت از ورزش در دانشگاه‌هاست. علاوه بر این، چون جهت‌گیری‌های ورزشی افراد می‌تواند در محیط‌های مختلف اجتماعی، تحت تأثیر نحوه تعامل فرد با اقشار مختلف جامعه

تغییر یابد (۲۵)، حضور دانشجویان علاقه‌مند به فعالیت‌های ورزشی در سایر محیط عمومی و اجتماعی می‌تواند بر رفتار و شیوه زندگی دیگران هم اثرگذار باشد.

در عامل مدیریتی ابعاد استاندارد و ارزیابی، برنامه‌ریزی و سازماندهی، فناوری و سیستم و علمی و آموزشی به ترتیب اولویت و به‌طور معناداری تبیین‌کننده نقش مدیریت در توسعه ورزش دانشگاهی بودند. در این زمینه می‌توان گفت که وجود ضعف‌های اساسی و پایه در مدیریت عملکرد ورزش دانشگاهی موجب شده است تا پاسخ‌دهندگان نظام استاندارد و ارزیابی را در اولویت بالاتری نسبت به سایر مؤلفه‌های دیگر قرار دهند. همان‌طور که گرینی^۱ و همکاران (۲۰۰۶) بر استاندارد بودن محیط و فضای جغرافیایی دانشگاه (۲۸)، صفاری (۱۳۹۱) بر وجود نظام استاندارد و ارزیابی (۱۱) و همچنین طالب‌پور و همکاران (۱۳۸۴) و همتی‌نژاد و همکاران (۱۳۸۱) بر تدوین استانداردها (۲۰، ۱۲) تأکید کرده‌اند. بنابراین، ایجاد نظام مدیریت عملکرد و سیستم نظارتی مناسب در ورزش دانشگاه‌ها نیازمند بازطراحی ساختار موجود و برنامه‌ریزی مجدد است. در اهمیت بعد برنامه‌ریزی نیز رحمانی (۱۳۸۵)، حمیدی و همکاران (۱۳۹۰) و عزیزی (۱۳۹۰) ضعف برنامه‌ریزی را به‌عنوان ضعفی مهم در ورزش دانشگاه‌ها شناسایی کرده‌اند (۱۷، ۱۰، ۸). بنابراین باید گفت اهمیت و ضعف برنامه‌ریزی در ورزش دانشگاهی، مسئله‌ای چندبعدی است. در تبیین نقش ابعاد علمی و فناوری نیز باید گفت که به‌دلیل ماهیت پرورشی و آموزشی ورزش دانشگاهی و ویژگی‌های آموزشی رشته‌ها و فعالیت‌های ورزشی، وجود سیستم‌های دانش‌محور و جنبه‌های فناورمحورانه در برگزاری رویدادها و کلاس‌های ورزشی نقش تعیین‌کننده‌ای در کیفیت و اثربخشی عملکرد دارد (۳۰)، زیرا چون مدیریت ورزش مسئولیت مداخله مثبت و سازنده در الگوهای رایج مشارکت ورزشی افراد را بر عهده دارد (۸) و مقدمه و پایه مدیریت نیز داشتن اطلاعات برخاسته از پایش زمینه‌ای است (۲۹)؛ در ضمن دستیابی به اطلاعات مورد نیاز از طریق تحقیقات و نیازسنجی امکان‌پذیر است.

در عامل منابع توسعه نیز منابع مالی، منابع انسانی، امکانات و تجهیزات و زیرساخت و تشکیلات به ترتیب اولویت و به‌طور معناداری تبیین‌کننده نقش این متغیر در توسعه ورزش دانشگاهی اند. البته اجرای برنامه‌ها به تأمین اعتبار نیاز دارد و مسئله مالی همیشه از مشکلات اصلی در توسعه ورزش کشور است. به‌نظر می‌رسد با توجه به گستردگی صحنه ورزش دانشگاهی، منابع مالی باید از بخش متعدد مثل بودجه دولتی و نهادهای عمومی، حامیان مالی، بیمه‌ها و کمک‌های مردمی تأمین شود (۱۷). هرچند تأمین مالی،

موفقیت و عملکرد مناسب مدیریت را تضمین نمی‌کند و براساس دانش و تجارب روز مدیریت، منابع و سرمایه‌های انسانی نقش بسیاری محوری در عملکرد سازمان‌ها دارند. در بعد منابع انسانی نیز به‌نظر می‌رسد استفاده از متخصصان و مربیان سایر بخش‌های ورزش کشور و به کار گماردن استادان علوم ورزشی در بدنه اجرایی ورزش دانشگاهی سبب تقویت منابع انسانی در این حوزه خواهد شد. در نهایت، ابعاد آموزشی و تربیتی، تفریحی و همگانی و رقابتی و قهرمانی به‌ترتیب اولویت و به‌طور معناداری تبیین‌کننده حوزه مدیریت در توسعه ورزش دانشگاهی بودند. البته رشد و توسعه همه بخش‌های ورزش دانشگاهی الزامی و مهم است، ولی اولویت بین بخش‌های سه‌گانه با رویکردهای موجود در برنامه‌ها و نظامنامه‌های توسعه ورزش دانشگاهی همخوانی دارد (۱۰). بنابراین، رویکرد پیش‌گرفته‌شده در سیاستگذاری ورزش دانشگاهی مورد تأیید کارشناسان این پژوهش است و چالش اصلی در این زمینه، میزان تحقق اهداف است. به‌دلیل ویژگی‌های حیات جمعی نظام دانشگاهی و اهمیت مشارکت (۳۲)، برخلاف رویکردهای گذشته، مشارکت ورزش همگانی و تفریحی در شکوفایی منابع انسانی مهمی یا دانشجویان اثرگذارترین عامل در توسعه ورزش دانشگاه محسوب می‌شود، به‌ویژه اینکه افزایش چشمگیر دانشجو نه‌تنها از نظر امکانات، بلکه از نظر کمیت و کیفیت اجرای برنامه‌ها، رویدادها و مشارکت ورزشی را با مشکل مواجه ساخته است. در ضمن، یکی از دلایل عمده کم‌حرکی و مشارکت پایین دانشجویان در رویدادهای تفریحی و رقابتی ورزشی، پیدایش فناوری جدید و تفریحات مجازی است.

در بخش تحلیل مسیر، عامل محیطی به‌ترتیب بر مدیریت توسعه، منابع توسعه، مشارکت ورزشی و زمینه فردی اثر مثبت و معناداری داشت. البته ادراک محیط و مداخلات آن معمولاً در قالب فرایندهای پنهان انجام می‌گیرند (۲۹) و محیط، زمینه‌ساز سایر متغیرها محسوب می‌شود و اثر چشمگیری بر همه متغیرها دارد (۱۱). به‌طور کلی، محیط به‌مثابه بستر فعالیت‌هایی است که تمام فرایندهای ورزشی در آن جریان می‌یابد. همچنین بیشتر تغییرات در جهت‌گیری‌های ورزشی افراد، حاصل نحوه تعامل فرد با محیط اجتماعی و فرهنگی است و در طول عمر بر سایر عوامل اثر می‌گذارند (۲۶، ۱۱). حتی، متغیرهای بعد فردی نیز از محیط‌های ملموس و نزدیک محیط دانشجویی مانند خوابگاه و غیره اثر می‌پذیرند، بنابراین زمینه‌های محیطی مناسب در داخل و خارج از دانشگاه‌ها می‌تواند زمینه‌های فردی مانند انگیزش را تقویت کند. نکته مهم در بحث محیط این است که بسیاری از عوامل محیطی خارج از کنترل مدیریت ورزش در دانشگاه‌هاست. بنابراین مدیریت ورزش در دانشگاه‌ها باید به مسیرهای ارتباطی و تعامل با محیط خود توجه و برنامه‌ریزی داشته باشد.

مدیریت توسعه به ترتیب ضریب اثر بر مشارکت ورزشی، زمینه فردی و منابع توسعه به طور مثبت و معناداری اثرگذار بود. به لحاظ اصول توسعه، مدیریت، متغیر مداخله گر اصلی نسبت به سایر عوامل محسوب می شود.

منابع در واقع ابزار دست مدیریت محسوب می شوند، بنابراین اثر آن به طور مستقیم بر منابع و امکانات قابل اعمال است. این تعامل در تحقیق کریمیان و تندنویس (۱۳۸۳) نیز مشاهده می شود (۱۶). همچنین عامل منابع توسعه به ترتیب بر مشارکت ورزشی و زمینه فردی اثرگذار بودند. از جنبه نظری، این سؤال برای محققان وجود دارد که تا چه اندازه می توان با توسعه امکانات و تجهیزات ورزشی دانشگاهها، سطح مشارکت ورزشی را ارتقا داد. در این زمینه دو رویکرد وجود دارد. برخی محققان معتقدند شرکت در فعالیت های ورزشی اصولاً به وجود تجهیزات و امکانات ورزشی وابسته نیست، بلکه عدم فعالیت بدنی تحت تأثیر عوامل دیگری هم قرار دارد. از طرف دیگر، اغلب محققان بر این عقیده اند که شرکت در فعالیت های ورزشی غیررسمی به وجود امکانات و اماکن لازم بستگی دارد و باید انواع مختلف امکانات ورزشی برای آنها فراهم شود (۲۲). البته از نظر کارشناسان ورزش دانشگاهی این تحقیق، رویکرد دوم غالب بود. بنابراین توسعه زیرساخت ها و امکانات به منظور افزایش مشارکت ورزشی ضرورت بسیاری دارد. همچنین توسعه نرم افزاری فضاهای ورزشی و تشکیلات مدیریتی از حوزه های سیاست گذاری به منظور ایجاد تغییرات و روزآمدی نظام های اطلاعاتی در ورزش انگلستان مورد نظر است (۱۱)

با توجه به اینکه بیشتر مؤلفه های اثرگذار بر توسعه مشارکت ورزشی در پژوهش حاضر مربوط به ساختار ورزش دانشگاه است و عوامل محیطی شکل دهنده رفتار بیش از عوامل فردی شکل دهنده بر مشارکت ورزشی و ساختار ورزش دانشگاه اثر می گذارند. بنابراین عوامل ساختاری ورزش دانشگاهی (مدیریت و زیرساخت) نقش پررنگ تری در توسعه مشارکت ورزشی دانشجویان دارند. اهمیت مدیریت نیز در توسعه مشخص است و براساس این نتایج، نوع مداخله و اثربخشی مدیریت، فراتر از کیفیت امکانات و خدمات، تأثیرات محیطی و گرایش های فردی سبب مشارکت ورزشی در دانشگاه می شود. همان طور که در مدل های کانادایی ورزش برای همه (۲۳) و مشارکت ورزشی تایوان (۳۱) نیز توسعه ساختاری (مدیریت و منابع) با اولویت و اهمیت بیشتر معرفی شده است. در نتیجه گیری از یافته های این پژوهش می توان گفت که مدل پژوهش می تواند به خوبی ظرفیت ابعاد مختلف اثرگذار بر توسعه ورزش دانشگاه و جذب دانشجویان را به مشارکت ورزشی بیشتر نشان دهد. این مدل نمایش ساده ای از ساختار ورزش دانشگاهی است و در حد خود کارکرد ساخت های اساسی ورزش دانشگاهی را تبیین می کند. از آنجا که یکی از دلایل

عمده ناکارایی برنامه‌های فعلی، جزیره‌ای عمل کردن و نداشتن مدل و نقشه نظام‌مند کلی‌نگر در حوزه ورزش دانشگاهی است، بر پایه مدل حاضر می‌توان فرایند ورزش دانشجویی را تحلیل کرد و به‌نوعی به دسته‌بندی جدید دست یافت که مبتنی بر نظرهای خبرگان ورزش دانشگاهی و مشابه برخی مدل‌های توسعه ورزش است. این مدل، شناختی جامع و کلان بر پایه شناسایی عوامل کلیدی مؤثر بر توسعه ورزش دانشگاهی و چگونگی تعامل آنها با یکدیگر را فراهم می‌آورد و چارچوبی مناسب و بومی برای مطالعات بیشتر و دقیق‌تر در این حوزه است و می‌توان آن را در توسعه ورزش دانشگاهی مبنای عمل قرار داد.

منابع و مآخذ

1. Department of Education, Ministry of Science (2013), Performance Report, Documentation Center. p: 10 [In Persian]
2. Asadi Dastjerdi, Hasan, "Needs Assessment and Survey of Students about Physical Education Activities and Sport Sciences in Universities and Higher Education Institutions", Research Project of Physical Education Research Institute and Sport Sciences. 2001 p: 3 [In Persian]
3. Amirtash, Ali Mohammad, "Evaluation of the sports Olympiad of Iranian students from the viewpoint of referees, supervisors, instructors and participating students", Movement 2010,19: 22-5. [In Persian]
4. Peak Serasht, Mohammad Jafar, Elhampour, Hossein, "Studying the Pattern of Students' Leisure at Shahid Chamran University", Journal of Educational Sciences and Psychology, 2005. 4: 62-39. [In Persian]
5. Hosseini, Golaleh, Hamidi, Mehrzad, Tojari, Farshad, "Developing a Strategic Plan for Student Sports in Islamic Azad University", Sport Management, 2012. 15: 33-15. [In Persian]
6. Hamidi, Mehrzad, "Development of Major Objectives of the Strategies and Strategies for the Development of Student Sports in the Fourth Development Plan of the Country", Institute for Educational and Sports Sciences, Ministry of Science, Research and Technology. 2009 [In Persian]
7. Hamidi, Mehrzad, Elahi, Alireza; Izadi Yazdi, Akbar, "Development of Strategies for the Development of Staff Structure of Student Sports in Iran", Research in Sport Sciences, 2010. 26: 40-27. [In Persian]
8. Hamidi, Mehrzad, Allah, Alireza; Akbari Yazdi, Hossein; Hamidi Mohsen, "Student Sports of the Islamic Republic of Iran, Perspectives and Development Strategies", Sports Management Studies, 2011. 12: 26-13. [In Persian]
9. dastoom, Salah; Ramezani Nejad; Rahim; Banar; Nooshin; Rahim Rasouli, "Investigating the Interaction Between the Academic Environment and Iran's Sports Industry Based on

- Documentation and Structure Analysis", *Journal of Applied Research in Sport Management*, 2013, 6:45-62. [In Persian]
10. Rahmani, Ahmad; Bakhshinia; Tayebi; Ghavami; Seyyed Saeed; "The Role of Exercise in Students' leisure time at Islamic Azad University of Takestan", *Research in Sport Sciences*, 2006, 12: 5-33. [In Persian]
 11. Detailed Document of the Comprehensive System of Education and Sports Development of the country, "Detailed document of sport education", Physical education organization. 2004, [In Persian]
 12. Saffari Marjan, "Designing the public sport pattern of Iran", Ph.D. thesis of Tarbiat Modares University. 2012, [In Persian]
 13. TalebPour, Mehdi, "Formation of the Supervision and Evaluation of Educational Programs and Activities of Sport Universities of the Country", *Research Proceedings of the Institute for Educational and Sports Science*. 2005. [In Persian]
 14. Azizi, Bistun; Jalali Farahani, Majid; Khabiri Mohammad, "Studying the Attitudes of Students Living at Dormitories of Tehran University on Sports", *Sport Management*, 2011. 8: 91-91. [In Persian]
 15. Alizadeh, Mohammad Hossein, Tojari, Farshad, "Investigating the Safety of Sporting Places of Tehran State Universities and Providing Appropriate Strategies", *Research in Sport Sciences*, 2006. 15: 39-23. [In Persian]
 16. keshtidar, Mohammad, "Quantitative Needs Assessment of Human Resources for Physical Education and Out-of-Competition Sports", *Third National Congress on Sport Management*, Shahrekord, November. 2009 [In Persian]
 17. Kashkar, Sara, Ehsani, Mohammad, "Investigating the Importance of Tehran Women's Participation in Exercise Exercise in Respect to the Variable of Individual Characteristics", *Women's Studies*, 2007. 6:134-113. [In Persian]
 18. Karimian, Jahangir; Tondnevis, Fereydoun, "Relationships between human resources, budget expenditures, area of facilities and facilities on the increase of sports activities of universities", *movement and sports sciences*, 2004. 3: 79-63. [In Persian]
 19. Maghsoudi, Hamid Reza, "Comparison of the existing situation of sports programs of universities of Iran with ten years ago", *Research in sport management and motor behavior*, 2013. 5: 45-33. [In Persian]
 20. Mahdizadeh, Rahimeh, Andam, Reza, "Strategies for the development of public sport in Iranian universities," *Sport Management Studies*, 2014, 22: 38-15. [In Persian]
 21. Mirkazemi, Seyedeh Ozra, "Designing a Performance Evaluation Model for Educational Institutions at Universities", Ph.D., Guilan University. 2009 [In Persian]
 22. Byl J. Intramural recreation: A step-by-step guide to creating an effective program. *Physical & Health Education Journal*. 2002; 68(2):40.
 23. Carlson R. Ethnio different as a determinant for sport practical pation among children. *Journal of Sport Management*. 2002;85.
 24. Chelladurai P. *Human Resource Management in Sport and Recreation: Human Kinetics*; p; 67, 2006.

25. Datta DK, Guthrie JP, Wright PM. Human resource management and labor productivity: does industry matter? *Academy of management Journal*. 2005;48(1):135-45.
26. Devecioglu S, Sahan H, Yildiz M, Tekin M, Sim H. Examination of socialization levels of university students engaging in individual and team sports. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*. 2012;46:326-30.
27. FISU. Handbook, Author. 2010.
28. Greaney ML, Lees F, Lee S, editors. A qualitative analysis of enablers and barriers to physical activity among college students. Annual meeting of the American Public Health Association Boston, MA, p; 13. 2006.
29. Kathryn A. Baker, Branch K. Chapter 1. Concepts Underlying Organizational Effectiveness: Trends in the Organization and Management Science Literature. p: 4, 2012.
30. Sotiriadou K, Shilbury D, Quick S. The attraction, retention/transition, and nurturing process of sport development: Some Australian evidence. *Journal of sport management*. 2008;22(3):247-72.
31. Szabo A, Frenkl R, Caputo A. Deprivation feelings, anxiety, and commitment in various forms of physical activity: A cross-sectional study on the internet. *Psychologia*. 2006;39:223-30.
32. Tumusiime D. Perceived benefits of, barriers and helpful cues to physical activity among tertiary institution students in Rwanda, p:4, 2014.

Designing the model of Factors affecting the development of university sport in Iran

Fereydoon Manafi^{*1} - Rahim Ramezanezjad² - Hamid Reza Gohar Rostami³ - Mohammad Pourkani⁴ - Salah Dastoom⁵

1. PH.D of sport management, General Office of Physical Education, Ministry of Science, Research and Technology, Tehran, Iran 2. Professor, Sport Management, faculty of physical education and sport sciences, University of Guilan, Rasht, Iran 3. Assistant Professor of Sport Management, faculty of physical education and sport sciences, University of Guilan, Rasht, Iran 4. Assistant Professor of Sport Management, faculty of physical education and sport sciences, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran 5. PH.D student, Sport Management, faculty of physical education and sport sciences, University of Guilan, Rasht, Iran
(Received: 2016/11/21 ; accepted 2017/06/21)

Abstract

The objective of this research was analysis and modeling the effecting factors and variables on the sports development in state universities of Iran. The Research methodology was type of survey - correlational. The statistical population consisted of all the physical education instructors, administrators and experts in the domain of university sports (governmental sectors). The statistical samples was selected to the number of Can be sufficient for structural equation modeling and to way purposefully and accessible. (n=328). A research tools were including the Library study, Interview (semi-guided) and researcher made questionnaire (112 items). After confirmation of conceptual validity of instruments by 17 university experts, its reliability coefficient (95%), and construct validity was also confirmed by Cronbach's alpha coefficient and fit indicators of modeling. The data were analyzed by Kolmogorov-Smirnov and Friedman (SPSS20) tests; and modeling structural equations (Amos20). The Path analysis indicated that the environmental factors had positive and significant effect to the management of sport development (0.91), individual factors (0.77), development resource (0.62) and sport participation development (0.07) and to respectively effect Coefficients. Also, the managing sport development factor was positive and significant effect to the sport participation development (0.95), individual factors (0.73) and resource development (0.37) in order effect Coefficients. It seems that in process of development of college sports; the environmental factors has the antecedents and key effector role on process of management of sport development, resource development and individual factors; that the outcome is growing students sport development.

Keywords

Collegiate sport, development model, sport participation, Sport development, student sport.

* Corresponding Author: Email: manafi_f_2006@yahoo.com ; Tel : +989122383664